

Konference

**Dítě v systému
náhradní rodinné péče**

Sborník příspěvků

20. 11. 2008

Ernův sál, Stará radnice, Radnická 10, Brno

Konference se konala pod záštitou PhDr. Petra Fialy, rektora Masarykovy university

Obsah

Transformace systému péče o ohrožené děti.....	2
<i>Bc. Sophia Dvořáková, MPSV, odbor rodinné politiky</i>	
Situace náhradní rodinné péče na Slovensku s důrazem na profesionální náhradní rodinnou péči	6
<i>PhDr. Mária Kerekešová, OS Návrat</i>	
Právní aspekty péče o opuštěné děti v systému náhradní rodinné péče.....	10
<i>JUDr. Alice Žižlavská, Kancelář VOP</i>	
DD - náhradní forma péče o dítě.....	21
<i>Mgr. Květoslava Solaříková, ředitelka DD Mikulov</i>	
Praktické zkušenosti z péče o děti v pěstounské rodině.....	27
<i>RNDr. Miloslava Striová, pěstounka</i>	
Psychologické aspekty péče o opuštěné děti.....	32
<i>PhDr. Miloslav Kotek a Mgr. Lukáš Lazecký</i>	
Mediální obraz náhradní rodinné péče.....	41
<i>PhDr. Jeroným Klimeš, PhD.</i>	

Transformace systému péče o ohrožené děti

Přednášející:
Bc. Sophia Dvořáková
MPSV, odbor rodinné politiky

Úvod

Ochrana dětí v České republice není na úrovni odpovídající evropským státům, včetně postkomunistických zemí. Přestože její teoretická základna je kvalitní, nedaří se teoretické poznatky přenášet do praxe.

Za výchozí nedostatek je považována roztříštěnost agendy péče o ohrožené děti, a to jak v rovině horizontální tak i vertikální.

Současný stav – horizontální roztříštění

Problematikou ohrožených dětí se zabývá minimálně pět resortů: Ministerstvo práce a sociálních věcí v současné době vykonává největší podíl činností spadajících do této problematiky, a to v rámci sociálně právní ochrany dětí. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se zaměřuje zejména na činnosti související s agendou ústavní výchovy. Ministerstvo zdravotnictví pokrývá obor zdravotní péče, kam spadá např. problematika násilí na dětech a syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Ministerstvo vnitra se věnuje prevenci kriminality a sociálně patologických jevů mládeže a v rodině, pod Ministerstvo spravedlnosti spadá činnost soudů v oblasti opatrovnických řízení a soudnictví ve věcech mládeže nebo rodinné legislativě. Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo financí svou politikou ovlivňují život každého z nás, tedy i ohrožených dětí. V úhrnu se jedná o dlouhou řadu oborů a činností, které bohužel v současné době na sebe dostatečně vzájemně nenavazují a ohrožené dítě putuje jednotlivými resorty, namísto, aby tyto resorty doprovázely dítě.

Současný stav – vertikální roztříštění

O péči o ohrožené děti se ve směru vertikálním dělí státní správa a samospráva i nestátní neziskové organizace. Zde bych ráda zmínila, že oddělením státní správy a samosprávy a rozdělením kompetencí se jednak ztratila jednota postupů, každá samospráva pojímá péči o ohrožené děti jinak, za druhé samospráva není finančně motivována k preventivní péči a často problémy řeší drahou ústavní výchovou.

Velké rozdíly

Rozdíly spočívají zejména v rozsahu kompetencí, míře odpovědnosti, legislativní úpravě, personálním zajištění a podílu financí ze státního rozpočtu.

Rozsah kompetencí – Ministerstvo práce a sociálních věcí tvoří jen metodické pokyny, ale na obcích (krajích) záleží, jak se k věci postaví, jak ji budou provádět a uvedou do praxe. Podpora je přímo závislá na politické situaci v kraji, obci.

Míra odpovědnosti – Orgán sociálně právní ochrany dětí – křížení rolí – sankce, restrikce x podpora

Legislativní úprava – neexistuje jediná společná legislativní norma, která by obsahovala zákonný rámec péče o ohrožené děti. Současná legislativní úprava činnosti jednotlivých resortů se optimalizuje, ale nesměruje k jedné společné úpravě.

Personální zajištění – v rámci jednotlivých resortů se jedná o různé požadavky na personální zajištění péče o děti, ať už z hlediska kvantity nebo kvality. Chybí zejména terénní pracovníci působící v oblasti preventivní práce s rodinou, následkem je přetížení orgánů sociálně právní ochrany dětí.

Finance – podíl finančních prostředků plynoucích ze státního rozpočtu do jednotlivých oblastí péče o dítě je nerovnoměrný. Nejnákladnější je ústavní výchova, zatímco náhradní rodinná péče je finančně téměř podhodnocena. Nestátní neziskové organizace poskytující pomoc a podporu náhradním rodinám nejsou systematicky financované. Také není zajištěná terénní práce s rodinami v oblasti prevence selhání rodiny a doprovázení ohrožené rodiny.

Největší nedostatky

Absence jednotící filosofie

Systém péče o ohrožené děti v České republice postrádá principy a cíle, kterými by se řídil každý resort, jenž má ve své gesci péči o ohrožené děti. Doposud pracují tyto resorty na základě svých dílčích principů a péče o ohrožené dítě je tak diskontinuitní.

Těžiště péče v oblasti krizového stavu

Těžiště péče o ohrožené dítě spočívá v současné době v oblasti řešení následků krizových stavů rodiny a dítěte. Mnoho dětí se tak dostává mimo biologickou rodinu do náhradní péče, která je pak velkou zátěží jak pro dítě, tak i pro společnost.

Absence ohledu na hlas dítěte a jeho rodiny – stereotypy

Absence komunikace a multidisciplinární spolupráce na úrovni terénu

Nedodržování Úmluvy o právech dítěte

Při řešení krizového stavu rodiny a dítěte není brán dostatečný ohled na hlas dítěte a jeho rodiny, na jeho základní práva uvedená v Úmluvě o právech dítěte. Osud dítěte je přizpůsoben zaběhnutým stereotypům.

Současná situace v ČR je negativně vnímána i ze strany nadnárodních organizací (Rada Evropy, Výbor pro práva dítěte OSN).

Mezi tyto stereotypy patří řešení krizové situace na úřadě a u soudu, tzv. „od stolu“, nesdílení informací nebo jejich neúplnost, formální kontroly výkonu rozhodnutí a vnímání stavu odebrání dítěte z rodiny jako konečného řešení situace.

Transformační opatření

Krokem k nápravě této situace je určitě usnesení vlády České republiky z roku 2008, které je zároveň i vyjádřením politické vůle, bez které není možné dosáhnout systémových změn. Toto usnesení bere na vědomí analýzu současného stavu institucionálního zajištění péče o děti, ukládá předložit návrh opatření k transformaci a sloučení systému péče o ohrožené děti a ukládá ustanovit meziresortní koordinační skupinu

Meziresortní koordinační skupina

Ministerstva pro místní rozvoj a financí zatím odmítají účast, neboť se domnívají, že se jich tato problematika netýká. Opak je pravdou. Do kompetencí Ministerstva pro místní rozvoj spadá chráněné bydlení a finance se prolínají vším.

Jsme rádi, že v meziresortní koordinační skupině je Svaz měst a obcí ČR a Asociace krajů ČR, protože oni nakonec všechna opatření praxi vykonávají.

Koordinační skupina se skládá ze dvou osob z ministerstev, většinou náměstek a ředitel odborů. Za MPSV to je MUDr. Marián Hošek a RNDr. Petr Nečas.

Panel expertů

Vedle meziresortní koordinační skupiny byl vytvořen i panel expertů, který bude připravovat podklady pro meziresortní koordinační skupinu. Jsou v ní zástupci státní správy, samosprávy, akademických obcí, náhradní rodinné péče, nestátních neziskových organizací, úřadu vlády a ústavů sociální péče.

Cílový stav

Zájem dítěte

Systém péče o ohrožené děti v České republice by měl v první řadě směřovat své veškeré aktivity a postupy k zájmu a blahu dítěte, přičemž blaho a zájem dítěte je vnímáno všemi zúčastněnými stejně a je předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí. (propojení resortů stejnou filozofií)

Prevence – právo dítěte na život ve vlastní rodině

Zdravá, státem dostatečně podporovaná rodina, je nejlepším prostředím pro život a rozvoj každého dítěte. Důraz na prevenci selhávání rodiny a předcházení rizik zajistí dítěti život v pro něj nejlepším možném prostředí. Preventivní opatření by měla být využita v plné škále svých možností, tedy napříč všemi zainteresovanými resorty a měla by mít náležitou finanční podporu. V praxi to znamená „přepólování“ finančních prostředků i lidských zdrojů.

Primární práce s rodinou

Dojde-li ke krizové situaci a zásah zvenčí do rodiny se jeví jako nezbytný, je třeba problém primárně řešit s dítětem a s jeho rodinou a brát zřetel na jejich názor. Teprve tehdy, jsou-li vyčerpány všechny možnosti pro stabilizaci rodinného prostředí a nevedou k nápravě, lze přistoupit k jiným opatřením.

Sloučení rodiny – právo dítěte na kontakt s rodiči

Přestože je dítě umístěno mimo svou biologickou rodinu, je potřeba tento stav vnímat jako přechodný a všechna opatření zaměřit na návrat dítěte do (sanované) rodiny. Pokud není možný stabilní a bezpečný život dítěte v rodině, je nutné garantovat jeho právo na kontakt s rodiči.

Práce s informacemi a povinná součinnost mezi resorty

Otevřený, přístupný systém, který pružně reaguje na aktuální potřeby rodiny a dítěte, standardizovaná práce s informacemi, jasný management vytváření individuálních plánů, povinná a vymahatelná součinnost resortů a subjektů systému by měla zajistit pro dítě optimální postup. Naprosto nezbytná je dostupnost informací pro rodinu a dostupnost vhodné péče ve všech fázích procesu práce s ohroženým dítětem.

Prakticky to tedy znamená definovat společnou filozofii, priority, metodiky a standardy. Sladit úroveň personálního zajištění (včetně požadavků na vzdělání), sladění legislativy.

Závěrem mi dovoluji, abych podtrhla význam lidských práv, která jsou samozřejmě nerozbornou součástí práv dítěte. Pokud se budeme řídit v našich činnostech ohledem na lidská práva, nikdy nemůžeme pochybit a s jistotou můžeme lidská práva brát jako úhelný kámen a vodítko pro jakoukoliv naši práci.

Konference „Dítě v systému náhradní rodinné péče“
20.11.2008
Sborník příspěvků

Zpracovalo: Sdružení pěstounských rodin
v rámci projektu „Společně pro rodinu“

Spolupráce: Mgr. Lenka Pospíšilová,
PhDr. Jeroným Klímeš, Ph.D.
Fotografie: Archiv DD Mikulov,
Mgr. Lenka Pospíšilová, Jan Voběrek

Brno, 2008

Realizováno v rámci projektu „Společně pro rodinu“.
Projekt je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska
v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu
prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

